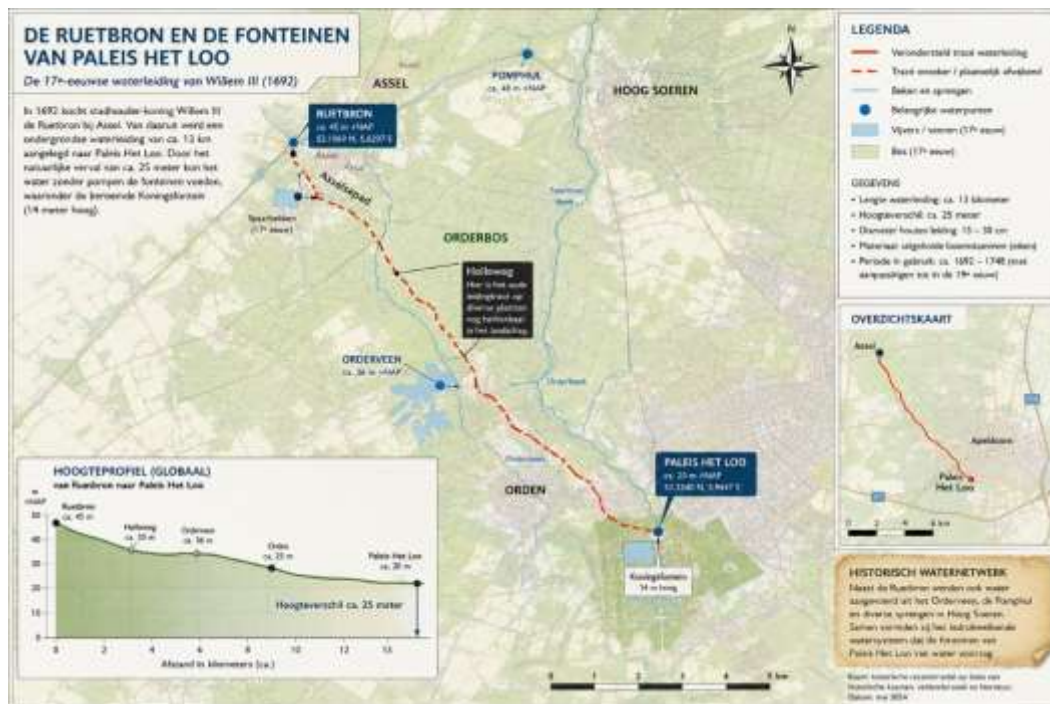

Als je met de Ruetbron op de Veluwe bij Apeldoorn/Assel bedoelt: dat is een bijzonder historisch brongebied dat vooral bekend is geworden door zijn rol in de watervoorziening van de fonteinën van Paleis Het Loo. Er zit verrassend veel geschiedenis aan vast.

Wat is de Ruetbron?

De Ruetbron is een natuurlijke bron in het bosgebied bij Assel/Haslo, ten westen van Apeldoorn. Tegenwoordig is het een klein, laaggelegen waterrijk gebied/ven. De ligging is ongeveer 52° 11.38.24 N, 05°53.05.47 E.

De bron ligt in een gebied waar regenwater in de hogere Veluwe infiltreert en vervolgens via de ondergrond weer naar buiten komt. De Ruetbron maakte deel uit van een groter systeem van bronnen en waterlopen rond Hoog Soeren, Assel en Apeldoorn.

De naam *Ruetbron* wordt waarschijnlijk verklaard vanuit het oude woord “reutelen”, waarmee water dat uit een zandige bodem opwelt werd aangeduid.

De belangrijkste reden dat de Ruetbron beroemd werd.

Het bijzondere verhaal begint bij Willem III.

Willem III was vanaf 1672 stadhouder en werd na de Glorious Revolution van 1689 ook koning van Engeland, Schotland en Ierland. Hij had grootse plannen voor zijn paleis en tuinen bij Apeldoorn. Zijn inspiratie was onder andere Paleis van Versailles. Willem III wilde fonteinën laten bouwen, die konden wedijveren met – en zelfs hoger konden spuiten dan – de beroemde fonteinën van Versailles. Daar zat echter een technisch probleem achter: hoe hoger de waterbron ligt, hoe groter de potentiële waterdruk bij de lager gelegen fonteinën.

De bestaande waterbronnen bij Hoog Soeren lagen niet gunstig genoeg om de gewenste fonteinën van voldoende druk te voorzien. Daarom keek Willem III verder omhoog de Veluwe op.

Willem III koopt Haslo.

In 1692 kocht Willem III het landgoed/hoeve Haslo (Hasloo), mede vanwege de daar

aanwezige bronnen. De Ruetbron was één van de belangrijke bronnen. De bron lag rond 40–43 meter boven NAP, afhankelijk van het exacte punt dat wordt bedoeld.

Dit was dus geen toevallige aankoop van een stukje bos.

De bron was onderdeel van een waterbouwkundig plan voor Het Loo.

Naast de Ruetbron waren onder andere de Pomphul en de Veentjes onderdeel van het systeem.

Water werd vanuit de hogere delen van de Veluwe verzameld en naar een reservoir geleid, waarna het verder richting Het Loo kon stromen.

Een enorm leidingnet

Daarna gebeurde iets behoorlijk indrukwekkends voor de zeventiende eeuw.

Er werd een kilometerslang ondergronds leidingnet aangelegd tussen de bronnen en Het Loo.

Volgens de bronnen ging het om ongeveer 13 kilometer leiding. Aan de aanleg werkten soldaten uit de Veluwse garnizoenen.

De leidingen waren samengesteld uit verschillende materialen, waaronder:

houten leidingen; loden leidingen; aardewerken/terracotta buizen.

Een historische bron vermeldt dat de leiding uiteindelijk in 1699 werd voltooid en dat soldaten er ongeveer vijf jaar aan werkten.

Het was dus feitelijk een gigantisch zeventiende-eeuws waterleidingproject.

Het reservoir bij de Ruetbron

De Ruetbron was niet simpelweg een beekje dat rechtstreeks naar Het Loo liep.

Bij de bron werd een verzamelreservoir aangelegd. Dat reservoir werd met leem bekleed, zodat het water niet zo gemakkelijk in de bodem kon wegzakken.

Volgens het archeologisch/historisch onderzoek waren er in het gebied bij de Ruetbron zelfs vier bekkens aangelegd, over een gebied van ongeveer één hectare. De bodems waren van leem voorzien en de oude dammen zijn nog herkenbaar. Dat maakt de plek tegenwoordig extra interessant: wat eruitziet als een natuurlijk stukje bos en water bevat ook sporen van een door mensen aangelegd zeventiende-eeuws watersysteem.

De Koningsspuit

En dan komen we bij het spectaculaire einddoel.

Het water moest de fontein van Het Loo aandrijven.

Er kwamen uiteindelijk 20 fontein in de tuinen:

ongeveer 19 fontein konden circa 4 meter hoog spuiten;

de grootste, de zogenaamde Koningsspuit/Koningfontein, kon bijna 14 meter bereiken.

Sommige bronnen geven voor de grootste fontein ongeveer 13,5 meter, andere ronden af naar 14 meter. Dat was precies het punt van het hele systeem: de hoogte van de bron op de Veluwe maakte het mogelijk om zonder moderne pompen een enorme waterdruk te creëren. Het is eigenlijk een gigantische zwaartekracht-waterleiding.

Hoe werkte het natuurkundig?

Heel eenvoudig gezegd:

hooggelegen bron → waterreservoir → lange leiding → lager gelegen paleistuin → fontein.

Het water heeft bovenin potentiële zwaarte-energie. Wanneer het door de leiding naar een lager gelegen punt stroomt, kan die hoogte worden omgezet in druk. Je kunt het vergelijken met een watertoren. Hoe hoger het waterreservoir staat ten opzichte van de kraan, hoe hoger het water onder druk kan komen te staan. Het knappe van het project was dat men dit principe op enorme schaal toepaste zonder moderne waterpompen.

Waarom was die fontein zo belangrijk?

De fonteinen waren veel meer dan decoratie. In de zeventiende eeuw waren zulke tuinen een manier voor vorsten om macht, rijkdom, techniek en prestige te demonstreren. Willem III wilde met Het Loo een koninklijke residentie creëren, die kon concurreren met de grote Europese hoven. Waterwerken waren daar een belangrijk onderdeel van. De hoogte van de fontein had dus symbolische betekenis.

Het verhaal gaat zelfs zo ver dat de speciale waterleidingbuizen koninklijke symbolen kregen. Op sommige buizen stonden de initialen “WR”, voor *Wilhelmus Rex* en er waren ook versieringen met onder andere de Engelse roos, Schotse distel, Ierse harp en Franse lelie. Dat is behoorlijk bijzonder: zelfs een ondergrondse waterleiding werd onderdeel van de koninklijke propaganda en representatie.

De leiding liep door het landschap.

Het tracé van de oude leiding is op sommige plekken nog in het landschap terug te vinden. Een voorbeeld is de Holleweg in het Orderbos, waar het historische tracé van de Ruetbron richting Het Loo liep. bij archeologisch onderzoek zijn ook stukken van de oude leiding teruggevonden. Zo zijn bij een bodemprofielonderzoek stukken aardewerken leiding gevonden die ongeveer 30 centimeter onder het maaiveld lagen. Dat betekent dat je tegenwoordig door een ogenschijnlijk gewoon Veluws bos kunt lopen, terwijl er onder je nog resten van het oude waterleidingstelsel liggen.

Niet alleen Ruetbron.

Een belangrijk punt is dat je het systeem niet moet zien als “*de Ruetbron leverde al het water*”. Het was een netwerk.

Onder andere:

- Pomphul
- de Veentjes
- Haslo
- de Ruetbron

speelden een rol in de watervoorziening. De Ruetbron werd uiteindelijk wel bijzonder belangrijk. Volgens de lokale historische documentatie was de Ruetbron vanaf ongeveer 1700 de belangrijkste watervoorziener van de fonteinen van Het Loo.

Sabotage.

Er zit zelfs een nogal opmerkelijk hoofdstuk aan het verhaal.

Niet iedereen was blij met het waterproject. Het water werd immers uit het Veluwse landschap gehaald ten gunste van de koninklijke tuinen. De kilometerslange leidingen moesten bovendien door het bos worden onderhouden. Volgens de historische beschrijving werden de leidingen regelmatig gesaboteerd. Dat laat goed zien dat het project niet alleen een technisch verhaal was. Het had ook gevolgen voor mensen, die in het gebied woonden en voor het lokale watersysteem. Er waren uiteindelijk acht knechten en een waardman betrokken bij het onderhoud en toezicht.

Wat gebeurde er later?

Het systeem bleef niet eeuwig intact. Aan het einde van de achttiende eeuw, tijdens de Franse

bezetting, werden de stijltuinen van Het Loo geplunderd en raakte ook de oude waterleiding in verval. Daarmee verloor de Ruetbron haar oorspronkelijke functie als onderdeel van het grote fonteinensysteem. De bron zelf verdween natuurlijk niet. Het natuurlijke watersysteem bleef bestaan, maar het enorme technische netwerk eromheen raakte buiten gebruik.

De Ruetbron vandaag.

Tegenwoordig is de Ruetbron vooral interessant als combinatie van: natuur + waterbeheer + archeologie + koninklijke geschiedenis.

Het gebied ligt in het Veluwe bos en is tegenwoordig een plek, waar wandelaars langskomen. IVN beschrijft bijvoorbeeld een wandelroute, waarbij men vanuit het bos naar de Ruetbron loopt en daar het verhaal over de watervoorziening van Het Loo tegenkomt. Er bestaan ook foto's van de huidige Ruetbron; Wikimedia Commons heeft bijvoorbeeld meerdere afbeeldingen van de bron verzameld.

Ook ecologisch interessant.

De Ruetbron heeft niet alleen historische waarde. Er is ook onderzoek gedaan naar de natuurwaarden van het brongebied. Zo is gekeken naar de aanwezigheid van de drijvende waterweegbree (*Luronium natans*), een bijzondere waterplant.

Historisch is die plant bij de Ruetbron een enkele keer waargenomen, onder andere in 1996, maar bij latere controles werd ze niet meer gevonden. Onderzoek uit 2020 concludeerde dat de Ruetbron waarschijnlijk geen geschikte omstandigheden meer biedt voor deze soort; de vegetatie wijst op zure omstandigheden en een geringe bufferende werking van bodem en water. Dat is interessant omdat het laat zien dat de Ruetbron tegenwoordig vanuit een heel ander perspectief wordt bekeken dan in de tijd van Willem III: niet meer als een machine om fontein te laten spuiten, maar als onderdeel van een kwetsbaar Veluws ecosysteem.

Waar ligt hij precies?

De Ruetbron ligt in de omgeving van Assel/Hoog Soeren, ten westen van Apeldoorn. De bron ligt vlak bij onder andere het gebied rond Haslo, het Willemsbos en de Asselsche Heide.